

Optimisme en scepsis over perspectieven

Macedonische zuivelsector roept Nederlandse hulp in

De Macedonische melkveehouderij zit op een kantelpunt: of de sector gaat zich de komende jaren serieus ontwikkelen of het blijft rommelen in de marge. Dit najaar zijn de contracten ondertekend om Nederlandse vak- en managementkennis in te zetten voor het verhogen van de binnenlandse melkproductie. Er is optimisme bij direct betrokkenen, maar ook scepsis.

tekst **Bert Hartman** fotografie **Ron Stoop en Bert Hartman**

BiMilk-directeur Zlatko Najdovski

Zuivelcoöperatie BiMilk in het Macedonische Bitola wil graag de Nederlandse melkveehouderij inschakelen om de overcapaciteit van de fabrieken beter te benutten. Aanvankelijk had het concern de hoop gevestigd op een overname door FrieslandCampina, dat interesse had in het 'zuivelpakket' van de Britse investeerder Salford Capital Partners in de Balkan. Met de overname zou in één klap veel kennis beschikbaar komen. In mei 2012 besloot het Nederlandse concern om de intentieverklaring voor overname van de zuivelbedrijven Imlek (waartoe BiMilk behoort) en Mlekara Subotica geen vervolg te geven.

Reden voor directeur Zlatko Najdovski van BiMilk om via andere kanalen te zoeken naar nieuwe impulsen. Die vond hij in de NL Chamber, de Nederlands-Macedonische Kamer van Koophandel in Skopje, waarmee hij een plan opstelde om via verschillende sporen de melkproductie in de voormalige Joegoslavische deelstaat omhoog te stuwen. Het eerste concrete wapenfeit is de overeenkomst die BiMilk eind september sloot met het Programma Uitzending Managers (PUM) om via verschillende studieclubs de vak- en managementkennis bij Macedonische melkveehouders te verbeteren.

Lage grondprijzen

Directeur Bob Smit van de NL Chamber probeert op verzoek van Najdovski te bemiddelen tussen de verschillende instanties. Smit: 'Behalve de uitwisseling van kennis proberen we ook om jonge Nederlandse melkveehouders te verleiden om zich in Macedonië te vestigen. Daarvan zou een grote voorbeeldfunctie kunnen uitgaan. Er liggen hier ook zeker kansen, vanwege de lage grondprijzen en loonkosten en de hoge melkprijs.'

Ook het Macedonische ministerie van Landbouw is er veel aan gelegen om Nederlandse ondernemers binnen te halen door gunstige investeringsvoorwaarden te creëren, weet Smit. 'Zoals de tien procent vlaktaks, onderhandelbare vrijstelling van vennootschapsbelasting en lokale belastingen en bijdragen in de aanleg van nutsvoorzieningen. Ook de Nederlandse ambassade wil daarin een stimulerende rol vervullen.'

Een ander spoor betreft de investering in kwalitatief hoogwaardig melkvee. Zo importeerde BiMilk het afgelopen half jaar 700 stamboekkoeien uit West-Europa, om ze onder gunstige afbetaalregelingen te plaatsen bij de betere melkveehouders. 'Om aan de binnenlandse vraag naar melk te kunnen voldoen, moeten

Land:	**Macedonië**
Regeringsvorm:	**zelfstandige republiek**
	sinds 1991
Aantal inwoners:	**2 miljoen**
Oppervlakte:	**ruim 25.220 vierkante**
	kilometer (circa twee derde
	van Nederland)
Landbouwareaal:	**11.180 vierkante kilometer**
Melkveehouderij:	**12,6% van de ondernemers**
	werkt in de melkveesector
Aantal melkkoeien:	**120.000**
Europese Unie:	**kandidaat-lid sinds 2005**

Op landwegen is het soms manoeuvreren om metershoog opgestapelde hooiwagens heen

Het moderne bedrijf van voormalig transportondernemer Goran Mitrov

De Italiaanse 2 x 24-melkstal in Novo Selo

we nu nog gecondenseerde melk importeren', legt Najdovski uit. 'Veel beter zou het zijn om de productie van onze binnenlandse toeleveranciers te verhogen. Dat is beter voor de melkkwaliteit, de efficiency, de kostprijs en voor het kwalitatief opkrikken van de hele Macedonische melkveesector.'

Niet gewend aan studieclubs

Het opkrikken van de het algehele management is geen overbodige luxe, stelt Wytze Heida van agrarisch adviesbureau The Friesian in Leeuwarden onomwonden. Afgelopen voorjaar onderzochten studenten van de plaatselijke vestiging van Van Hall Larenstein de dagelijkse praktijk op een melkveebedrijf in Sveti Nikole op zo'n uur rijden van de hoofdstad Skopje. Doel was om praktische tips te geven om snel vorderingen te maken.

Heida: 'Op zich zijn die er volop. Maar Macedonië heeft veel veehouders met een handvol koeien die maar wat rommelen in de marge. Daar valt niet zoveel eer aan te behalen. Waar het vaak spaak loopt op de grotere bedrijven is dat ze over het algemeen worden geleid door ondernemers afkomstig uit andere branches. Die hebben veel minder voeling met het vak en de dieren. De organisatie heeft geen structuur, laat staan dat wordt gewerkt volgens vaste protocollen.'

Het melkveebedrijf van Goran Mitrov in Novo Selo met 430 koeien is daarop een uitzondering. De transportondernemer probeerde aanvankelijk via zijn internationale contacten een Nederlandse melkveehouder als zakenpartner te vinden. Toen dat niet lukte, gaf hij de jonge en ambitieuze veearts Borche Hristov de dagelijkse leiding in en om de stallen. Verder zijn er sleutelposities voor nog twee veterinair opgeleide personen, drie vaste melkers en een chef landwerk die verantwoordelijk is voor het voerrantsoen dat van de 700 hectare landbouwgrond wordt gehaald. De melk wordt geleverd aan het lokale zuivelbedrijf Zdravje Radovo.

Hristov neemt alle tijd voor een rondleiding en is zeer geïnteresseerd in de Nederlandse werkwijze en vooral de melkprijzen. Een aanpak via studieclubs is hem vreemd. Getuige zijn reactie is het in Macedonië 'ieder voor zich'. In de nabije omgeving zijn er trouwens ook geen vergelijkbare bedrijven om mee te sparren. Zeker niet qua investeringsniveau. De ruime, open bedrijfsgebouwen, met een moderne Italiaanse 2 x 24-melkstal, contrasteren met de grauwe vervallen opstallen waar het jongvee nog in is gehuisvest. Om de concurrentie met andere vooruitstrevende melkveehouders voor te blijven, is het niet handig om allerlei ervaringen en kengetallen uit te wisselen, lacht Hristov verlegen.

Trainingsbijeenkomsten

Toch zet het PUM vol in op kennisvergroting door onderlinge informatie-uitwisseling. 'BiMilk zelf is te groot om onder onze voorwaarden experts te kunnen krijgen', stelt Johan van den Berg, PUM-landencoördinator voor Bosnië Herzegovina en Macedonië. 'De individuele melkveehouders zijn op hun beurt te klein, maar als BiMilk praktische trainingsbijeenkomsten organiseert voor groepen toeleveranciers, dan kunnen we onze expertise wel aanbieden. We gaan de komende jaren tal van bijeenkomsten verzorgen voor de melkveehouders, maar ook voor BiMilk als initiatiefnemer die de dagelijkse begeleiding van de toeleveranciers verzorgt.'

Tijdens de bijeenkomsten met de melkveehouders zullen de experts ook proberen om Nederlandse stieren van fokkerijorganisatie CRV onder de aandacht te brengen, vertelt Van den Berg. 'We hebben in december een kennismakingsdag,

De veestapel van Juntovski wordt in grupstallen gehuisvest en is onlangs met tien stuks uitgebreid

Pece Juntovski en zijn zoon Stevce laten zich vijf tot tien keer per maand voorlichten door de dierenarts, die langs komt

waarbij dat onderwerp ook op de agenda staat. Daarnaast hebben onze experts de "CRV Dairy Management Guide" gekregen, een standaardwerk voor de praktische advisering binnen de sector.'
Manager internationale betrekkingen bij CRV Paul Vriesekoop tempert te hooggespannen verwachtingen. 'We komen PUM-managers overal op de wereld tegen, vandaar dat we in december een gezamenlijke bijeenkomst hebben gepland om elkaar waar nodig te kunnen versterken. Macedonië zelf staat bij ons niet op de radar. Althans nog niet. In de Balkan ligt onze focus vooral op Servië met handelscontacten in Slovenië en Kroatië. Of we daar Macedonië op termijn aan toevoegen, hangt sterk af van de ontwikkelingen die het land doormaakt en aan de importregelingen.'

Onderwijs naar hoger plan

Volgens Heida is de import van stamboekvee of sperma niet de belangrijkste voorwaarde om de Macedonische melkveehouderij naar een hoger plan te tillen. Hij komt al vijftien jaar regelmatig in Macedonië en heeft goed contact met Najdovski sinds de oprichting van een melklaboratorium in Bitola zo'n vijftien jaar geleden. 'Zlatko was daar als veearts ook nauw bij betrokken. Het lab bestaat nog steeds en is inmiddels nauw gelieerd aan de melkfabriek', vertelt hij.
Terug naar de basis, is volgens Heida het devies. 'Ik hoor betrokkenen soms praten over embryotransplantatie of hypermoderne innovaties in de melkstal, maar daarmee is Macedonië nu niet geholpen. Goed graslandbeheer, een afgewogen voerrantsoen, een volgsysteem van de koeien, of iets praktisch als klauwen bekappen. Dat zijn vaardigheden waarmee het begint.' En dergelijke kennis ontbreekt op de bedrijven, constateert Heida tot zijn spijt. 'De verschillende pogingen om het onderwijs naar een hoger plan te trekken zijn steeds gestrand door gebrek aan middelen en een langetermijnvisie bij de overheid.'
Toch heeft het spoor via de studieclubs kans van slagen, meent Heida. 'Als het BiMilk lukt om enkele groepen met koplopers te selecteren en met elkaar te verbinden, die enthousiast te maken, dan kan dat als voorbeeld werken. Er zijn goede bedrijven actief, waar de ondernemers hart hebben voor de dieren.'
Een voorbeeld is Pece Juntovski, die met zijn zoon Stevce boert op vijf minuten rijden van de melkfabriek. Bob Smit van NL Chamber – die voor een overleg met Najdovski ook in Bitola is – rijdt die middag mee om te tolken. Op het smalle kronkelende weggetje moet hij zijn auto enkele keren flink door de berm manoeuvreren om de metershoog opgestapelde hooiwagens te omzeilen. Juntovski heeft de veestapel via BiMilk onlangs met tien stuks kunnen uitbreiden. Het voer wordt geleverd door een broer met een akkerbouwbedrijf. De vaktechnische adviezen komen voornamelijk van de veearts, die gemiddeld tussen de vijf en tien keer per maand langskomt.

Toenemende vraag naar kennis

'Met name op het gebied van de kostprijsbeheersing kunnen ze ondersteuning gebruiken', weet Heida. 'Daarin kan PUM zeker een goede rol vervullen. Voor de grotere bedrijven voorzie ik een ander probleem. Veel ondernemers hebben geïnvesteerd in de veehouderij vanwege de hoge melkprijs. Ze komen er nu achter dat het houden van koeien geen eenvoudige manier is om geld te verdienen. "Wat vreten die beesten veel", hoor ik ze vaak mopperen. Het kwartje valt niet dat veel en goed voedsel zorgt voor een hogere en kwalitatief betere melkproductie.'
Desondanks ziet Heida nog steeds potentie voor de Macedonische melkveehouderij. 'Het land heeft de ruimte, qua grond, maar ook qua afzet. Als het lukt om iets op te bouwen, kan dat zeker ook interessant zijn voor Nederland. De vraag naar kennis, materialen en dieren zal toenemen. Punt is wel dat alles van de basis wordt opgebouwd. Dus met gedreven veehouders, die een gedegen vakopleiding hebben genoten. Dat heeft tijd nodig. Ik hoop dat de Macedoniërs die willen nemen.' |

Jan Mark Hoekstra: 'Macedonië is aantrekkelijk avontuur'

De oproep aan Nederlandse veehouders om zich in Macedonië te vestigen heeft Jan Mark Hoekstra zeker aan het denken gezet. De student dier- en veehouderij aan Van Hall Larenstein verbleef voor het genoemde praktische onderzoek zes weken in Sveti Nikole. Het kennisniveau viel hem niet mee. 'Qua kennis en ervaring omtrent diergezondheid, hygiëne, huisvesting en voerrantsoen loopt het land veertig jaar achter ten opzichte van Nederland.'
Waarom dan toch interesse? 'Macedonië is een prachtig land, met geweldige mensen. Omdat we thuis geen boerderij hebben, is emigreren een kans om toch iets voor mezelf op te bouwen. Macedonië biedt zeker perspectief, ook omdat de overheid en de zuivelfabriek daarvoor graag regelingen treffen. Overigens staar ik me daar niet blind op. Het gebrek aan moderne kennis en techniek betekent ook dat ik daar voornamelijk op mezelf ben aangewezen. Goede loonwerkers of adviseurs van toeleveranciers zoals in Nederland kennen ze daar niet. Desondanks speelt het idee nog steeds zo af en toe door mijn hoofd. Voor iemand die het avontuur durft aan te gaan, is Macedonië zeker aantrekkelijk.'